

LITTERATURHISTORIA

Holberg den kloke – och ensamme

Av Carl Johan Ljungberg

Var Ludvig Holberg en omstörtare, vars pjäser ifrågasätter och förlöjligar samhällets institutioner? Eller, var han som bland annat Fredrik Böök och Per Erik Wahlund hävdade, mera en fördomsfri och till och med vis realist?

FÖR VÅR SVENSK Thorild framstod Holberg som radikal. Och 1880-talets reformpionjär Georg Brandes ville (av taktiska skäl) se Jeppes ansedde upphovsman som en djärv likasinnad. Jakobin var han avgjort inte. Som "en dansk Vol-

"Trots ärebetygelserna isolerade sig Holberg efterhand, bitsk och kritisk mot omvärlden."

taire" har dock Holberg setts av en del moderna samhällskritiker.

Den förre norske kulturministern och höyrepolitikern, idehistorikern Lars Roar Langslet, visar en annan sida av den norskfödde dramatiker i sin bok *Den store ensomme: En biografi om Ludvig Holberg*. Langslet ifrågasätter även flera missförstånd som uppstått kring detta författarskap. Boken utgår inte bara från Holbergs dramatiska och episka verk, utan belyser även diktarens åsikter genom hans historiska, kyrkohistoriska och moralfilosofiska inlägg.

Holbergs dramer hämtar ju sin kraft ur vardagens förvecklingar, och låter det lilla förnuft vi har prövas i livets skiften. I *Den politiske kængjutar* gisslas de som underskattar det vanskliga i att styra en stad. I

Erasmus Montanus får den teoretiska lärdomen i bondestudenten Rasmus gestalt en släng av slev. Inför de sunda och erfarna låter Holberg, liksom Molière, vurmiga och uppblåsta typer schavottera. Att Holberg i mycket liknar en liberalkonservativ som Burke har till exempel Svante Nordin redan påpekat, men här visas Holbergs rötter i en bredare europeisk klassicism och traditionalism.

Hos Holberg vetter en sida mot den nya borgerligheten med dess entreprenöranda, common sense och resultatorientering. Holberg värderade friheten och även livet i staden. Som borgare stöttes han bort av det tillgjorda och tomt nymodiga,

vilket Europas klassiska arv bildade ett motgift. Holberg var dock ingen enkel upplysningsman, ifrågasatte även flera av dess centrala namn, och föredrog realister som Montesquieu och Hobbes. Han bidrog också, menar Langslet, till en modern historiesyn.

Trots ärebetygelserna isolerade sig Holberg efterhand, bitsk och kritisk mot omvärlden. Hans ålderdomsverk *Moraliske tanker* omtalas sällan i Sverige. Det är dock en pärla, vars träffande, varierade iakttagelser rymmer hans bästa tankar enligt Langslet.

Är då Holberg en samhällsbevarare? Langslet svarar klart ja, ser honom i luthersk anda som folkuppföstrare och nationssamvete en smula lik Grundtvig. Holberg såg både i sina pjäsgestalter och i de former och stilar han så skickligt hanterade, medel att sprida misstag och insikter. Bara därför är han väl värd att aktas.

Carl Johan Ljungberg (cjl@brevet.nu) är fil dr i statsvetenskap och författare.

BOKFAKTA

Lars Roar Langslet. *Den store ensomme: En biografi om Ludvig Holberg*. (Forlaget Press, 2002, 502 s).

Tror du att idéer spelar roll?

Då är det säkrast att du börjar prenumerera på Svensk Tidskrift.

Vi ger dig inblick i samhällets idédebatt, en kvalificerad samtidsanalys och politisk journalistik.

Vår idé är enkel. Vi tror att människan spelar roll!

Vår åsikt är enklare. Vi tror på ett friare och civilare Sverige!

Svensk Tidskrift Prenumeration: 250 kr.
Studentpris: 100 kr.

Tidskriften utkommer med sex nummer årligen.

Sätt in pengarna på post- eller bankgiro med namn och adress på talongen. Eller skicka ett e-post till: prenumeration@svensktidskrift.se.

Postgiro: 7 27 44-6. Bankgiro: 575-7620.